

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915. Första kammaren. Nr 38.

Lördagen den 20 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 66, angående villkor för det av riksdagen anvisade anslag till restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klostrets församling;

nr 67, angående anslagen till provärsinstitutionen; och

nr 68, angående hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.

Dessa propositioner föredrogos och hänvisades till statsutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden nr 15—17.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 16 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande nr 6, i anledning av herr *Ingeströms* motion, nr 42, om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag beträffande åtgärder från statens sida till främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft.

Om främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 42, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade herr *Ingeström* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om och för riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som från statens sida kunde vara erforderliga och lämpliga för främjandet av landsbygdens förseende med elektrisk kraft.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i fråga om anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Första kammarens protokoll 1915. Nr 38.

Om främjande
av landsbyg-
dens förseende
med elektrisk
kraft.
(Forts.)

Herr Ingeström: Jag anhåller, herr talman, att vid detta tillfälle få till kammarens andra tillfälliga utskott uttala min erkänsla för den välvilja och den förståelse, varmed utskottet behandlat denna min föreliggande motion, och ävenså min tacksamhet för det stora intresse utskottet visat för densamma. För att vinna det mål, som jag i min motion uppställt, landsbygdens elektrifiering, har jag pekat på tvenne särskilda åtgärder, som jag ansett lämpligen böra från statens sida vidtagas, nämligen dels anställande av opartiska sakkunniga rådgivare och dels också upprättande av en lånefond, som skulle tillhandahålla för i dylikt syfte bildade sammanslutningar av mindre jordbrukare nödiga medel. Nu har emellertid utskottet begärt utredning endast i fråga om anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft. Beträffande förslaget om upprättande av en lånefond hänvisar utskottet däremot till de sakkunniga, som den 8 sistlidna januari av chefen för civildepartementet tillkallades för att bland annat utarbeta förslag angående uppläggande av en statens lånefond för finansiering av företag, vilka avse utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse. Jag tillåter mig då uttala den förhoppningen, att i det förslag, som vederbörande sakkunniga på grund av denna utredning komma att framlägga, även måtte inrymmas möjlighet för sådana sammanslutningar mellan mindre jordbrukare och mindre industriidkare att erhålla lån.

Jag har sålunda, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Danström: I samband med den föreliggande frågan anser jag uppmärksamhet böra fästas vid ett uttalande i Kungl. Maj:ts nädiga proposition till riksdagen angående anslag till elektrisk anläggning vid Ultuna. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet meddelar departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis, ett uttalande från styrelsen för lantbruksinstitutet i Ultuna, däri det heter: »Förutom de skäl, som kunde anföras även för andra egendomar, tillkomme ju här, att såväl högre som lägre undervisningsanstalter vore förlagda till Ultuna, och för dessas alla lärjungar måste det anses vara av största vikt att på platsen förskaffa sig närmare kännedom om elektricitetens användning till olika ändamål inom jordbruket.»

Detta uttalande ställer i utsikt, att en upplysningsverksamhet på det elektrotekniska området för tillgodoseende av särskilt landsbygdens och lantbrukets intressen i en snar framtid skall kunna ordnas på ett synnerligen praktiskt sätt utan att vålla det allmänna några större kostnader. De, som framdeles komma att utbildas till jordbrukskonsulenter, kunna sålunda erhålla nödig utbildning även på det elektrotekniska området för att även på detsamma kunna meddela lantmännen råd och upplysningar

samt i övrigt utöva upplysningsverksamhet om den elektriska kraftens gagn och företräden.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

*Om främjande
av landsbyg-
dens försenade
med elektrisk
kraft.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 17 och 19 innevarande mars bordlagda utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å antalet representanter i landsting; samt nr 8, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 21 riksdagsordningen;

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 17 och 19 i denna månad bordlagda utlåtande nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

I anslutning till vad Kungl. Maj:t i punkt 15 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen må av det av 1914 års riksdag för nyanskaffning under åren 1915—1919 av krigsfartygsmateriel beviljade anslag å 32,000,000 kronor anvisa på extra stat för år 1916 ett belopp av 6,400,000 kronor.

*Anslag till
nyanskaffning
av krigsfar-
tygsmateriel.*

Reservation hade avgivits av herrar *A. C. Lindblad, F. W. Thorsson, K. V. Rydén* i Malmö, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Andersson* i Råstock och *J. A. Ingvarson*, vilka anfört:

»Sedan det stora europeiska kriget i snart åtta månader pågått och erfarenheter vunnits angående olika krigsfartygstypers betydelse för kriget, framstår det för envar — som ej av förutfattade meningar envisas att ställa sig oemottaglig för alla lärdomar — att det är *torpeden och undervattensbåten*, som jämte minan dominera det moderna sjökriget. Miniaturslagskepp av F-typen äro — ännu mera än vad pansarjättarna visat sig vara — dömda till överksamhet eller undergång, om de en gång skulle våga sig ut på öppet vatten. Erfarenheten har sålunda givit rätt åt den åskådning, som av social-

*Anslag till
nyanskaffning
av krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

demokraterna framfördes i motion vid försvarsriksdagen 1914. Hade riksdagen godtagit dessa förslag, skulle vårt land för en kostnad som med ungefär 10 miljoner årligen understiger den blivande flottbudgeten, skaffat sig ett för vår självständighet starkare och tryggare sjöförsvär, än det av den s. k. sakkunskapen förordade.

Bindande riksdagsbeslut, uppgjorda leveranskontrakt och hänsyn till den utrikespolitiska situationen omöjliggöra visserligen för oss att för närvarande framställa yrkanden om ändringar i K. v. gl. Maj:ts nu föreliggande förslag, men ha vi genom detta uttalande för framtiden velat förbehålla oss fria händer att arbeta för en lösning av sjöförsvarsfrågan i enlighet med den uppfattning åt vilken vi förut givit uttryck.»

Herr Ericson, Hans: Till denna punkt av utlåtandet ha de socialdemokratiska medlemmarna av statsutskottet fogat en reservation, som innebär ett försök att minska förtroendet till och nedsätta värdet av det nybyggnadsprogram, som 1914 års riksdag har godtagit. Det är ju varken tid eller plats att här ingå på något sakligt bemötande av denna reservation; men då grunden för densamma är så otillförlitlig som den är, har jag ansett det vara min skyldighet att inlägga en gensaga emot densamma. Reservanterna ha nämligen icke tvekat att redan nu taga bestämd, slutgiltig ståndpunkt till de olika vapenslagens betydelse för den svenska flottan, och denna sin ståndpunkt grunda de på vad de kalla erfarenheter från det nu pågående kriget, vilket naturligtvis i fortsättningen kan erbjuda åtskilliga nya uppslag och betydande överraskningar. De meddelanden i pressen, som ligga till grund för dessa »erfarenheter», äro naturligtvis både ofullständiga och otillförlitliga. Det är alldeles uppenbart, att det har hänt åtskilligt, varom reservanterna icke alls ha någon kännedom, och det är påtagligt, att många företag ha blivit planlagda och försökta, men misslyckats. Om man tager hänsyn härtill, synes det mig, som om man borde betänka sig något, innan man redan nu avger ett så skarpt omdöme, som reservanterna gjort; och ville man taga någon hänsyn till vad som försiggår på de krigförande makternas varv, tror jag, att man skulle bedöma frågan mindre ensidigt. Jag håller således före, att både deras omdöme och kritik kommit något för tidigt, och jag har den uppfattningen, att om man fäster sig vid de meddelanden från det nu pågående kriget, vilkas tillförlitlighet man kan kontrollera, man icke har någon anledning att gå till anfall mot det nybyggnadsprogram för flottan, som 1914 års riksdag godkände. Jag tror tvärtom man kan ha all anledning att vara nöjd med detta program. Skulle någon erinran däremot göras, skulle det vara, att nybyggnaden borde genomföras i hastigare takt, än som avsetts.

Herr Lindblad, Anders: De socialdemokratiska reservanterna ha härvidlag ställt sig på samma ståndpunkt, som de

intogo hela tiden före och vid försvarsfrågans lösning. Den föregående ärade talaren kan möjligen ha rätt däruti, att alla erfarenheter från kriget icke ligga klara för oss lekmän, men så långt, som man hittills kan se, förefaller det mig, som om reservationen måste anses i högsta grad berättigad. Äv vad som framgått av kriget anser jag, att den socialdemokratiska uppfattningen rörande vårt sjöförsvaret blivit ytterligare stärkt i det allmänna folkmedvetandet, liksom även hos dem, som framburo och understödde motionerna i denna fråga inom riksdagen. Jag kan således icke se, att här skulle föreligga något, som man med något berättigande kan protestera mot, och jag antager, att tiden kommer att ytterligare visa, att just den synpunkt vi framfört varit den riktiga.

*Anslag till
nyanskaffning
av krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 17 och 19 innevarande månad bordlagda utlåtande

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare jämte två i ämnet väckta motioner.

*Om under-
stödjande av
arbetslösa
tobaksarbetare.*

I en till riksdagen den 12 februari 1915 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition (nr 37) hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att av det förslagsvis beräknade belopp av 5,000,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande att enligt vissa angivna grunder användas såsom bidrag till understödjande av arbetslösa, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angäves i statsrådsprotokollet, använda erforderliga medel till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare.

Om under-
stödjande av
arbetslösa
tobaksarbetare.
(Forts.)

Härjämte hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *G. Nilsson* i Kristianstad m. fl. väckt motion (nr 199) däri hemställts, att riksdagen ville besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 37, att understöd till arbetslösa tobaksarbetare finge utgå av statsmedel oavsett behovet samt till de belopp och efter de grunder, som i motionen närmare angivits, och att utbetalningen av understödet finge, där så vore möjligt, ombesörjas av tobaksarbetareförbundet under de kontrollföreskrifter socialstyrelsen kunde finna nödigt; samt att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att av det föreslagningsvis beräknade belopp av 5,000,000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställt till Kungl. Maj:ts förfogande för understöd åt arbetslösa, använda erforderliga medel för understöd åt arbetslösa tobaksarbetare.

Vidare hade till utskottet remitterats en likaledes inom andra kammaren väckt motion (nr 200), däri herr *E. Söderberg* i Stockholm hemställt, att till tobaksarbetareförbundet i Sverige, som ersättning för vad detsamma till följd av riksdagens beslut om tobaksmonopolets införande nödgats utbetala i understöd till arbetslösa tobaksarbetare, skulle utbetalas ett belopp av 36,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37 och herr Nilssons i Kristianstad m. fl. motion nr 199 till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder på extra stat för år 1916 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 365,000 kronor; samt

b) att herr Söderbergs i Stockholm motion nr 200 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *F. W. Thorsson*, *K. V. Rydén* i Malmö, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock och *J. A. Ingvarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37 och herr Nilssons i Kristianstad m. fl. motion nr 199 samt med bifall till herr Söderbergs i Stockholm motion nr 200, till understödjande av arbetslösa tobaksarbetare i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet förordade grunder samt till ersättning åt tobaksarbetareförbundet för utbetalt understöd åt sådana arbetare på extra stat för år 1916 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 401,000 kronor.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman, mina herrar! Som synes har jag jämte mina kamrater i utskottet icke kunnat vara med om utskottets förslag i dess helhet, utan yrkat bifall till herr Söderbergs i Stockholm motion, som avser att ersätta tobaksarbetareförbundet för utbetalat understöd till de genom statens övertagande av tobaksindustrien arbetslösa tobaksarbetarna. Det förefaller mig vara ganska riktigt och rättvist, att staten här lämnar den ersättning, som i motionen påyrkas. Staten övertager

nu enligt detta förslag hela understödsplikten, och den återbetalar till kommunerna de anslag dessa utbetalat till de arbetslösa tobaksarbetarna, och då anser jag, att det faller av sig självt, att även tobaksarbetareförbundet bör återfå vad det på grund av fjolårets riksdagsbeslut i fråga om tobaksmonopol nödgats utbetala. Det förhåller sig ju så, att våra fackförbund ha skapat arbetslöshetskassor, men dessa arbetslöshetskassor kunna icke vara avsedda för sådana förhållanden, som det här är fråga om, utan för arbetslöshet under normala förhållanden, då denna arbetslöshet icke tager större omfattning, än att det är möjligt för förbunden att med de små besparingar, som medlemmarna kunna göra, hjälpa de arbetslösa. Här är ju emellertid förhållandet ett annat. Här har arbetslöshet i mycket större omfattning tillkommit genom beslutet om tobaksmonopol, således genom ett riksdagens beslut, och den arbetslöshetsfond, som stod till förbundets förfogande, vilken tillkommit genom medlemsavgifter o. s. v., har måst användas i den stora utsträckning, som skett, för att skydda medlemmarna under arbetslöshetsperioden. När som sagt nu staten går att övertaga understödsplikten och utbetala till kommunerna vad dessa under tiden utbetalat till arbetslösa tobaksarbetare, så finner jag det riktigt, att även tobaksarbetareförbundet återfår vad det fått utbetala på grund av ett riksdagens beslut om statens övertagande av tobaksindustrien. Det rör sig här om en summa på 36,000 kronor, och det förefaller mig, som om det icke skulle vara staten värdigt att på detta sätt taga i anspråk tobaksarbetarnas hopsparade medel, då ju som nämnt arbetslösheten tillkommit genom ett riksdagens beslut. Summan är ju icke heller avskräckande stor, men den har naturligtvis betydelse för det förbund, som det här gäller, och för dess medlemmar. De ha haft stora svårigheter under den tid, som gått, och de ha gjort stora uppoffringar, varför det tvivelsutan är riktigt och rättvist, att de erhålla tillbaka något för att i framtiden kunna skydda sig mot sådan arbetslöshet, som åtminstone icke kan läggas staten till last, därför att den icke tillkommit genom ett riksdagens beslut, så som det ifrågavarande.

Jag får därför be, herr talman, att yrka bifall till den Söderbergska motionen.

Herr Kvarnzelius: Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan. Jag är villig erkänna, att tobaksarbetareförbundet har bidragit till att lindra följderna av den arbetslöshet, som varit rådande inom tobaksindustrien, men jag vill fästa uppmärksamheten på vad även herr Lindblad kunde konstatera inom utskottet, att den uppfattningen gör sig gällande även bland hans partivänner, att det icke uteslutande är riksdagens beslut om monopols införande, som är ursaken till den arbetsbrist, som råder inom tobaksindustrien, utan att det nog också är andra omständigheter, som därvid samverkat. Därjämte vill jag, i likhet med vad utskottet anfört, fästa upp-

Om understödjande av arbetslösa tobaksarbetare.
(Forts.)

Om under-
stödjande av
arbetslösa
tobaksarbetare
(Forts.)

märksamheten på, att därest riksdagen nu bifaller herr Söderbergs motion, detta måhända skulle komma att medföra konsekvenser av sådan omfattning, att man nu svårligen är i tillfälle att kunna överblicka dem. Det synes mig därför vara klokast och försiktigast att i detta avseende följa statsutskottet i dess hemställan, vartill jag yrkar bifall.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 19 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till instruktion för riksdagens justitieombudsman och instruktion för riksdagens militieombudsman, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 23 december 1914 dagtecknad proposition, nr 5, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat, i statsrådet fört protokoll, till riksdagens prövning framlagt förslag till

- 1:o) instruktion för riksdagens justitieombudsman, och
- 2:o) instruktion för riksdagens militieombudsman.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Staaff* väckt motion (II : 184), vari hemställts om vidtagande av vissa ändringar i de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen, under förutsättning att det under 3:o) i konstitutionsutskottets memorial nr 1 intagna vilande förslaget till ändringar i grundlagarna bleve antaget, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Staaffs* motion (II : 184) måtte antaga instruktion för riksdagens justitieombudsman och instruktion för riksdagens militieombudsman, vardera instruktionen av den lydelse, utskottets utlåtande utvisade.

Herr talmannen yttrade, att han i avseende å sättet för utlåtandets föredragning ville föreslå, att först skulle avgöras utskottets hemställan, så vitt avsåges instruktionen för justitieombudsmannen, och att därefter skulle företagas vad utskottet hemställt beträffande instruktion för riksdagens militieombudsman, ävensom att instruktionsförslagets text ej skulle behöva uppläsas i vidare mån än begäran där-om framställdes.

Detta förslag antogs.

1:o) *Utskottets förslag till instruktion för riksdagens justitieombudsman.*Förslag till
instruktion för
justitieom-
budsmannen.

Herr Kjellén: Herr talman! 3 § i den föreslagna instruktionen för justitieombudsmannen lyder: »Finner justitieombudsmannen någon domare, ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, hava felat endast av ovarsamhet, utan vrång avsikt, må han låta bero vid vunnin rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken.» Här är således en förändring av den förra stadgan, som i dylika fall går en omväg och hänvisar justitieombudsmannen till justitiekanslern. De kommitterade, vilkas förslag ligger till grund för denna lagtext, hade i den angivna paragrafen tillfogat en klausul, som innehöll ett uttryckligt bemyndigande för justitieombudsmannen att »fästa vederbörandes uppmärksamhet på det begångna felet». Jag skall be att få giva mitt oförbehållsamma erkännande åt herr statsrådet för att han icke medtagit detta tillägg i förslaget till lagtext, allrahelst som jag förstår, att det icke har varit utan en viss självövertvinnelse från den förre justitieombudsmannens sida, som han avstått därifrån. Jag förstår också, att han velat motivera denna uteslutning som överflödig, såsom det står på sidan 17 i propositionen. Jag skall tillåta mig att göra en del andra synpunkter gällande, icke för att anmärka på lagtexten i dess nuvarande form, som jag gillar, utan för att även »altera pars» vid detta tillfälle icke skall alldeles saknas i riksdagens förhandlingar, i fall kommande innehavare av ämbetet i fråga där söka någon ledning med avseende på tolkningen av instruktionen i dess nuvarande lydelse.

Herr statsrådet har förklarat det av de kommitterade föreslagna tillägget som överflödigt, därför att det utbildat sig »en fast och i allmänhet obestridd praxis» i denna riktning. Jag är rädd, att detta är något för mycket sagt. En fast praxis finnes ju visserligen, för såvitt det är fråga om en *erinran* till vederbörande tjänsteman, varigenom i godo rättelse åstadkomes; men jag vill fästa uppmärksamheten på, att från denna *erinran* är det ett nytt steg till *klander* och tillrättavisning av vederbörande utan dom, och därefter ännu ett steg till *föreskrifter* med anspråk på att vara bindande. Vad beträffar den av de kommitterade föreslagna formuleringen, så föreligger fara, att denna skulle kunna ha givit anledning till en sådan utvidgning. Såvitt jag känner, är emellertid, utöver den nämnda *erinran* praxis icke fast, ty sådant *klander* och sådana *föreskrifter* ha knappast förekommit förrän fram på 1890-talet. Då det åter säges, att praxis varit »i allmänhet obestridd», så är det formellt oangripligt, ty det är verkligen mycket få, som ha bestritt den; de tillhöra den yrkesmässiga kategori, som här innehar vetenskapens vapen, och vetenskapen har ju här i landet icke så mycket att betyda, vare sig vid rättstolkning eller i andra stycken. Men däremot måste jag säga, att åtminstone de kommitterade

Förslag till
instruktion för
justitieombuds-
mannen.

(Forts.)

i sin framställning gått absolut för långt, då de säga, att denna utveckling »otvetydigt vunnit allmänt stöd och gillande». Förhållandet är dock det, att såvitt jag vet, de enda fackmän, som uppträtt i saken, uttryckligen *ogillat* denna utveckling, och jag icke känner, att något direkt gillande från sådant håll kommit den till del. Jag vill alltså här gent emot de kommitterade intyga, att stödet varken varit otvetydigt eller allmänt.

Vad gäller saken? Vad är det, som här givit anledning till erinringar? Jo, två omständigheter! För det första har man fruktat, att *en rättslig kontroll skulle kunna göras till ett disciplinförfarande*. Denna fruktan är så mycket större nu, då samma princip skulle komma att utsträckas till militieombudsmannen, alltså till ett område, där disciplin och rang måste spela större roll och äga större betydelse än någonsin; man skulle väl behövt giva militieombudsmannen fältmarskalks rang för att bereda honom verklig rätt att giva erinringar i disciplinväg! Kommitterade hava själva — och det håller jag dem räkning för — haft en förnimmelse av att detta icke är riktigt, då de som ett slags ursäkt förklarar, att deras förslag »icke innebär en disciplinär åtgärd», jag respekterar den goda viljan hos kommitterade, men jag fruktar, att den icke räcker till. Saken är icke av teoretisk natur, och det är icke nog med ett uttalande, utan denna fråga måste avgöras praktiskt, såsom den uppfattas av allmänheten. Och vi ha nog erfarit, att allmänheten uppfattar dessa erinringar som klander och inom vissa gränser, för att nu använda ett slagord, även såsom »skrapor». Då det kommit därhän, har det verkligen kommit till en rubbning av den grundsats kommitterade velat framhålla, att justitieombudsmannen endast är åklagare.

Vidare — något som kommitterade icke alls tagit med i beräkningen — det gäller här att *icke införa ett nytt institut för lagförklaring*. Lag skall principiellt förklaras i samma ordning som den stiftas — detta är tydligt utsagt i § 83 regeringsformen —, och högsta domstolen har sedan mellan riksdagarna enligt § 19 regeringsformen befogenhet att giva lagförklaringar, vilka sedermera enligt § 88 regeringsformen kunna ogillas av först därefter sammanträdande riksdag. Men om det här skulle komma i fråga föreskrifter, som med vederbörandes mer eller mindre tvungna erkännande bleve gällande, så utbildar sig på ett slags bakväg en ny kategori av lagförklaringar utan högsta domstolens beslut och utan riksdagens gillande, således utanför de vägar, vilka äro principiellt och praktiskt riktiga. Det kan ju tänkas, att en kommande justitieombudsman icke har samma åskådning i en fråga, och då skulle här också kunna inträda extra fara för rättens kontinuitet.

Kommitterade hava särskilt på ett ställe talat om »bevarande av den ställning i det allmänna medvetandet, som bör tillkomma justitieombudsmansämbetet». Det må så vara. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att det även finnes annat,

vars ställning behöver bevaras i det allmänna medvetandet, först och främst då rikets administration i dess helhet. Om man genom oklara formuleringar ställer denna i fara för en procedur, som kan urarta till trakasserier i smått, har man gått en annan väg, än 1809 års män ville, och en väg, som jag icke anser vara riktig eller lycklig.

Jag har nu endast velat ge uttryck åt två principer vid sidan av dem, som kommit till synes i här föreliggande motiv till justitieombudsmansinstruktionen. Den ena är vikten för vårt land av att vår ämbetsmannakår icke utsättes för alltför minutlös granskning, för en kontroll, som kan urarta till trakasserier, och den andra är vikten av kontinuitet i rättstillämpningen, som icke får på någon omväg störas.

Det är dessa synpunkter jag velat framhålla, då frågan nu skall avgöras och jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i avseende å den nu föredragna delen av utlåtandet hemställt.

2:o) Utskottets förslag till instruktion för riksdagens militieombudsman.

Förslag till instruktion för riksdagens militieombudsman.

Herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Då 1914 års senare riksdag antog såsom vilande Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett militieombudsmansämbete, antyddes tillika en önskan, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till instruktion för militieombudsmannen.

Kungl. Maj:t, som naturligtvis ville tillmötesgå denna riksdagens önskan, tillkallade för ändamålet tre riksdagsmän, en från vart och ett av de tre stora politiska partierna, och dessa tre erhöilo i uppdrag att med biträde av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet utarbета förslag till instruktion för militieombudsmannen ävensom förslag till de ändringar i instruktionen för justitieombudsmannen, som kunde anses föranledda av militieombudsmansämbetet eller eljest kunde anses lämpliga. Resultatet av det sålunda igångsatta arbetet blev ett enhälligt betänkande. Att representanter för olika politiska åskådningar sålunda enats i fråga om militieombudsmannen, ingav mig förhoppning, att man lyckats träffa det rätta, att rätten utskiftats åt båda sidor, d. v. s. att militieombudsmannen fått den befogenhet, han bör ha, men att han fränkänts den, som icke bör honom tillkomma. Dessa mina förhoppningar växte i styrka vid den närmare granskning, som jag underkastade förslaget, och Kungl. Maj:t ansåg sig också kunna med allenast högst oväsentliga ändringar framlägga förslaget för riksdagen. Lagutskottet har nu också i huvudsak anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Den mest omtvistade punkten i förslaget ligger i 3 §, där

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieombudsman.
(Forts.)

gränsen för militieombudsmannens befogenhet dragits på det sätt, att han icke skall äga utöva tillsyn på militära anordningar från militärteknisk synpunkt. Under denna synpunkt inbegripes också den taktiska och strategiska. Den sålunda gjorda begränsningen är, såvitt jag förstår och såvitt sakkunnige förstå, en given följd av innehållet i det vilande grundlagsbudet, vilket såsom kvalifikation för militieombudsmannen uppställer fordran på lagkunskap, men icke hos honom förutsätter någon militär fackkunskap. Militieombudsmannen kan sålunda enligt lagbudet icke äga skyldighet att kontrollera i de fall, då kontrollen måste förutsätta militär fackkunskap. Och då han icke har skyldighet till kontroll, kan han icke hava rättighet därtill. Rätten till kontroll måste nämligen, åtminstone i vissa fall, förutsätta plikt till dess utövning. En rent facklig kontroll kan för övrigt icke på något område utan våda överlämnas i händerna på andra än rena fackmän. Om en icke fackman inläte sig i facklig kritik av militära anordningar, skulle, särskilt då fråga vore om en ämbetsman med så betydelsefull officiell ställning, som man vill tillägga militieombudsmannen, detta lätteligen kunna skada vårt försvar och därmed hela landet, varjämte militieombudsmannen uppenbarligen skulle utsätta sig för risken att till men för jämväl sitt viktiga ämbete förlora sin egen prestige. Förglömmas må icke heller till sist, att militärens arbete måste hava samma anspråk på respekt som alla andra ämbets- och tjänstemäns. Det skulle var nedsättande för och innebära en undervärdering av militärens yrke, om man gäve en jurist rätt att från militärteknisk synpunkt kontrollera militära anordningar. Jag utgår sålunda, såsom jag redan antytt, från att man icke genom ifrågavarande begränsning berövat militieombudsmannen något av vikt, icke gjort något obehörigt intrång i den befogenhet, som militieombudsmannen bör äga för att bliva till det gagn, det vilande grundlagsbudet avser, utan att tvärtom begränsningen är nödvändig för att militieombudsmannen icke skall bli till skada i stället för gagn.

Å andra sidan håller jag före — vilket jag också redan antytt — att man icke givit militieombudsmannen större befogenhet, än han bör ha. Skola vi verkligen äga en militieombudsman, vilket jag för min del önskar, kan det icke vara lämpligt, att vi redan nu visa vårt misstroende mot denne ämbetsman, som ju ändå enligt grundlagsbudet skall hava gjort sig känd för »utmärkt redlighet». Om hans egna huvudmän redan nu i hans instruktion skulle utpeka honom såsom en i fråga om försvaret farlig eller åtminstone misstänkt figur, hur skulle man då kunna begära, att han skulle kunna skaffa sig förtroende inom det område, där han skall verka? Kanske att han i början ändock får svårt att där vinna den tillit, utan vilken han icke kan bli vad han bör bli.

Att, såsom också ifrågasatts, utesluta, 3 § och sålunda alldeles underlåta att bestämma eller ens söka ange gränserna för

militieombudsmannens befogenhet och överlämna kompetensfrågan åt hans eget avgörande med ledning av grundlagsbudet och vad motiven därom kunde innehålla, anser jag icke vara tillrädligt. Ett dylikt tillvägagångssätt skulle helt visst ge anledning till framtida, för militieombudsmannens prestige svåra kompetensfejder. En vis man underlåter helt visst icke, när hans son står i begrepp att för alltid lämna hemmet för att ge sig ut på egen hand i världen, att giva honom anvisningar angående sådana svårigheter, som, enligt vad man kan förutsätta, inom den närmaste tiden skola komma att möta honom.

Ja, som sagt, är nu i instruktionen ett visst skiljemärke satt för militieombudsmannens befogenhet. Jag förstår väl att ändå gränsområden komma att finnas, där militieombudsmannens befogenhet kan vara omtvistad. Lagutskottet har nu sökt genom en tämligen utförlig motivering klarlägga dessa områden. Om lagutskottet ändå icke lyckats att fullt klarlägga dessa områden, torde orsaken därtill vara, att lagutskottet satt sig före en uppgift, som är mycket svår. Det lär icke vara möjligt annat, än att vi i en del fall få förlita oss på militieombudsmannens eget goda omdöme och hans egen goda takt. Jag förstår väl, att detta kan synas betänkligt för några få, men icke så för alla dem, som förstå folkförtroendets stora betydelse för vårt folks försvar.

Herr talman! Då jag nu vågar uttala den förhoppningen, att kammaren skall bifalla utskottets förslag, och att ett militieombudsmansämbete således varder inrättat, vill jag tillika uttala den förvissningen, att alla de farhågor, som i pressen och annorstädes uttalats i avseende på militieombudsmannen och vårt försvar, skola komma på skam. Jag vågar påstå, att intet land finnes, som kan berömma sig av en bättre officerskår än Sverige. Befålet liksom också underbefålet har städe gjort sig känt för plikttrohet, pliktkänsla och pliktuppfyllelse, med ett ord för duglighet i hög grad. Naturligtvis kommer militieombudsmannen under sin verksamhet att finna åtskilliga fel, vilka han känner sig manad att beivra, och upptäcka åtskilliga brister, som måste avhjälpas. Men jag är lika viss om, att hur sträng militieombudsmannens tillsyn än kommer att bli — att den skall bliva rättvis, förutsätter jag och är jag övertygad om — det ifrågavarande goda omdömet icke kommer att jävas.

Jag tror fastmera, att militieombudsmannen skall känna sig av sin plikt manad och med glädje manad att i sina årliga ämbetsberättelser särskilt understryka detta omdöme.

Herr Wrangel: Herr talman, mina herrar! Då kammaren förra året fattade beslut om den grundlagsförändring, som skulle medföra tillsättande av en militieombudsman, var jag en bland de mycket få, som röstade mot denna åtgärd. Jag anser mig följaktligen hava fullt fria händer i det föreliggande spörsmålet, även om sedermera detta ämbete kom att ingå såsom ett

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.*

(Forts.)

led i överenskommelsen eller, såsom den ende reservanten mot lagutskottets utlåtande formulerat sina ord, blev ett litet »vederlag för de nya militära bördorna». Nu föreligger visserligen icke frågan om militieombudsmansämbetets instiftande, och jag skall därför icke heller uppehålla mig härvid, men det må dock vara mig tillåtet att erinra om, att intet annat land ansett erforderligt eller nyttigt att instifta ett dylikt ämbete, vilket, för att ännu en gång citera nämnde reservant, »såsom en av grundlagarnas fundament — — — icke vore enbart tilltalande och säkerligen — — — ej komme att motsvara förväntningarna». Då emellertid ämbetet skall komma till stånd, är det givetvis ytterst viktigt att tillse, att det bliver så mycket som möjligt till nytta och så litet som möjligt kommer att verka till skada; med andra ord, det gäller att överväga, huruvida föreliggande förslag till instruktion för militieombudsmannen uppfyller de berättigade krav, landet och nu närmast riksdagen bör ställa på detsamma. Och härvid ber jag att få erinra om de ord, som fälldes under debatten om ämbetets tillkomst av ordföranden i kammarens största parti. »Vi förbehålla oss», sade han, »alldeles bestämt att få noggrant granska den instruktion, som vid nästa riksdag kommer att framläggas beträffande denne ämbetsman» — och återigen: »Vi förbehålla oss vår handlingsfrihet, när saken kommer fram, och vilja då hava tillfälle att noga pröva densamma». Det är en sådan granskning och en sådan prövning, som jag nu vill försöka att i största möjliga korthet företaga. Jag skall därvid följa paragraferna i instruktionsförslaget och endast fästa mig vid de enligt min mening mest anmärkningsvärda delarna av detsamma.

I § innehåller till en början: »Riksdagens militieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn av lagars, författningars och instruktioners efterlevnad» o. s. v. Jag ber att alldeles särskilt få fästa kammarens uppmärksamhet på den utomordentligt viktiga omständigheten, att lika litet i den vilande § 96 av regeeringsformen som i den vilande § 68 av riksdagsordningen förekommer ett enda ord om instruktioner; där står endast talat om lagars och författningars efterlevnad. Tillägget om instruktioner innebär en alldeles ofantlig utvidgning av militieombudsmannens befogenhet och, det vill jag särskilt betona, jämväl av hans skyldigheter. Vad menas då med »instruktioner»? Om man tolkar ordet endast efter bokstaven, menas ju med instruktioner alla sådana handlingar, som officiellt kallas så. Vi hava då skjutinstruktioner, regementsinstruktioner, instruktioner för olika befälhavare under neutralitetsrustningar, instruktioner för olika befälhavare under krig, instruktioner för särskilda avdelningar, för patruller, för vakter, för poster o. s. v. i oändlighet. Men man får väl icke tolka så hårdraget efter bokstaven. Kanske menas med instruktioner också reglementen, infanterireglementen, exercisreglementen, artillerireglementen, tjänstgöringsreglementen, undervisningsböcker o. s. v. Vad vet jag? Jag kan endast

fastslå, att antalet sådana böcker är mycket stort. Läger jag till dessa instruktioner även de instruktioner, dem som innehållas i särskilda generalorder, kommer antalet upp till många 100-tal. Och som krigsmakten är en levande organisation, undergå dessa instruktioner en ständig omvandling och förnyelse. Innevarande år ha vi redan fått mottaga ett tiotal nya sådana böcker. Om man nu skulle begära av en person, att han skulle hålla reda på innehållet i alla dessa lagar, författningar och instruktioner, skulle han ensamt härför få mer än nog att göra. Nu kan det ju icke komma i fråga, att militieombudsmannen skulle behöva, såsom man säger, »kunna» alla dessa böcker. Militieombudsmannen skall ju begagna sitt omdöme, heter det, och man måste förutsätta, att han äger ett alldeles ovanligt klart och sunt omdöme; men så mycket bör man väl ändå kunna begära, att han någon gång skall hava läst igenom alla dessa handlingar, vilkas efterlevnad han skall övervaka. Vid sidan av sina övriga åligganden kunde han kanske offra åtskilliga timmar om dagen till sådant studium, men, innan han kommit till slut därmed, skulle säkerligen många år ha förgått, och under tiden växer dessa handlingars myckenhet.

I 1 § förekommer vidare ett uttryck, som jag icke kan lämna oanmärkt. Det står, att militieombudsmannen skall behörigen beivra, om någon (av militären) underlåtit att behörigen fullgöra sin ämbetsplikt. Men detta lämnar ju fältet helt och hållet öppet för vilken inblandning som helst. Skulle det icke hellre bort heta: Om någon underlåter att behörigen efterleva sagda lagar och författningar. Det hade väl varit fullkomligt tillräckligt samt även rimligt och lämpligt.

Beträffande 2 § skall jag först fästa mig vid den ändring, som företagits i tredje stycket, där det står, att militieombudsmannen särskilt skall övervaka efterlevnaden av »värnpliktslagen samt på grund därav utfärdade författningar». Jag ber endast få nämna, att jag anser denna förändring vara en bestämd förbättring.

I nästa stycke talas däremot om övervakande av efterlevnaden av bestämmelser och bland annat »deltagande i de för krigsmakten anordnade utbildningskurser». Vad ligger bakom detta? Här kan ju allting rörande utbildningen inrymmas; men jag hemställer, vad följden skulle bliva, om militieombudsmannen t. ex. under en inspektionsresa gjorde anmärkning på utbildningen av krigsfolket, om officerarna, som ägnat årtionden åt denna utbildning, skulle, kanske inför truppen, mästras av den civile mönsterherrn. Vad skulle truppen få för tanke om sitt befäl? Jag svarar blott: disciplinen skulle ofelbart undergrävas. »Men», säger man, »en sådan inblandning kan aldrig komma i fråga, militieombudsmannen är en man med omdöme.» Men om det icke kan komma i fråga, låt oss då i all rimlighets namn taga bort dessa ord, som kunna tolkas så vidsträckt, låt oss i stället sätta in, att här endast är fråga om kommendering till deltagande i ut-

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.*

(Forts.)

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

bildningskurser, således icke alla möjliga bestämmelser om deltagande i sådana kurser.

I ett senare stycke av 2 § talas om »vård av materiell». Militieombudsmannen skall sålunda särskilt övervaka efterlevnaden av bestämmelser om vård av materiell. Vi hava för det första här en ny samling bestämmelser, som det skulle kräva en mycket rundlig tid att studera, som vimla av facktermer, vilka säkerligen ingen människa — ingen militär åtminstone — ensam kan behärska. Vi hava för armén ett vapenvårdsreglemente, ett artilleriemateriellreglemente, ett kasernvårdsreglemente, ett ingenjörmaterieallreglemente, ett intendentreglemente, ett sjukvårdsmateriellreglemente och ett veterinärmateriellreglemente samt för marinen motsvarande föreskrifter. För det andra: hur skall det gå till att övervaka efterlevnaden av alla dessa bestämmelser? Är det möjligt att göra det utan någon som helst fackkunskap? För min del skulle jag sannerligen icke vilja åtaga mig att övervaka efterlevnaden av bestämmelser rörande värden av t. ex. veterinärmateriell eller ingenjörmaterieall, och jag har dock i över 40 år ägnat mitt liv åt militäryrket. Och om den blivande tillsyningsmannen skulle göra anmärkningar på värden av denna materiell, huru skulle det verka i disciplinärt hänseende? Alldeles på samma sätt som jag nyss antydde beträffande undervisningen.

Jag kommer så till den enligt min mening viktigaste punkten i instruktionen, åtminstone den punkt, som borde vara den viktigaste. Militieombudsmannen skall övervaka efterlevnaden av »bestämmelser om förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap». Vad menas med denna föreskrift? Jag får bekänna, att för mig är den alldeles obegriplig, och jag står ingalunda ensam i detta hänseende. Jag har frågat många officerare, utan att hava fått svar, jag har gjort förfrågningar inom lantförsvarsdepartementets kommandoexpedition och jag har frågat i arméförvaltningen med alldeles samma negativa resultat. Vad kan det vara för bestämmelser, som man här åsyftat? Kungl. Maj:t har bland annat fastställt s. k. fältutrustningslistor, ett stort antal sådana, som innehålla förteckningar på de persedlar, som skola medföras i fält av olika kategorier. Arméförvaltningen och marinförvaltningen hava fastställt en mängd utredningar för olika ändamål, av ammunition, av beklädnad, av sängservis, av proviant o. s. v., men icke kan man väl tänka sig, att militieombudsmannen skall göra undersökning beträffande dessa saker. Icke kan man tänka sig, att han skall vara någon, som utför inventeringar av alla dessa förråd eller ens av ett enda förråd. Vad är då avsikten med hans tillsyn härvidlag? Jag undrar storligen, om jag av någon kan erhålla ett nöjaktigt svar på denna fråga. Men det är kanske icke så underligt, ty det är mycket i instruktionsförslaget, som är svårbegripligt eller obegripligt, och det kommer sig måhända delvis därav, att förslaget aldrig varit remitterat till någon militär myndighets ytt-

rande; icke ens vederbörande kommandoexpeditioner ha fått del därav, förrän det förelåg alldeles färdigt.

Den punkt jag nu talar om bör emellertid enligt min mening vara viktig, men i helt annat avseende. Den rör sig nämligen enligt den kungl. propositionen om det syftet, att »folkrepresentativ tillsyn däröver, att försvarsmöjligheterna stå effektivt till buds, när helst fredsbrott kan inträffa, måste anses såsom en viktig förutsättning för det allmänna förtroendet till försvarsväsendet». Ytterligare belyses denna sak genom en hänvisning till civilkommissionens instruktion, där det säges, att civilkommissionen äger att undersöka, huruvida försvarsmedlen i fråga om utrustning och dylikt äro i sådant skick, att de vid fredsbrott kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Ja, i ett sådant syfte kan jag icke annat än på det allra livligaste instämma; men det är något helt annat, än vad instruktionen uttrycker, nämligen att militieombudsmannen skall övervaka efterlevnaden av bestämmelserna beträffande förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap. Nu är förhållandet utan tvivel sådant, att ingen — det ligger ju i sakens natur — ingen kan vara mer angelägen än militärerna själva, att vår krigsberedskap blir så god och så fullständig som möjligt; militären som vigt sitt liv för att, när det gäller, offra det för landet, måste ju givetvis mer än varje annan vara angelägen och mån om, att hans offer icke blir förgäves; och en av de viktigaste förutsättningarna härför är just krigsberedskapen, men denna lämnar hos oss tyvärr alltför mycket övrigt att önska. Med all kraft och med en ihärdighet, som bör vara förtjänt av stort erkännande, har militären arbetat på att vårt land måtte erhålla den krigsberedskap, som är ett oundgängligt villkor för att vi skola kunna bevara vår självständighet. Men man har så litet velat lyssna till militären, man vill det så ogärna än i dag. Det kunde då kanske vara av nytta, ja, jag vågar påstå av ovärderlig nytta, om folkets representanter hade en förtroendemän, som kunde för dem framlägga de nödvändiga kraven på krigsberedskap. Till honom skulle man måhända lyssna. Vi skulle då måhända, innan det är försent, få erforderliga förråd av proviant och beklädnad — även för landstormsmännen — vi skulle kanske få ordnat vad som behöves för ersättning av ammunition, vapen, beklädnad m. m. och övrig utrustning under pågående krig. Vi skulle kanske också få landets hela agrikulturella, industriella och finansiella krigsberedskap, för vilken hittills intet är gjort, åtminstone någorlunda planlagd och tillgodosedd. Det vill synas, som om instruktionens 16 §, som säger »Anser militieombudsmannen — — — att eljest någon anstalt är nödig till befrämjande av allmänt gagn, må han därom göra anmälan hos Konungen» — det vill synas, säger jag, som om denna paragraf lämnade en utväg öppen för militieombudsmannen att, på sätt jag nyss antytt, bliva till verklig och oskattbar nytta. Men hans

*Förslag till
instruktion för
rikadagens
militieom-
budsman.
(Forts.)*

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

åliggande härvidlag borde naturligtvis mycket tydligare och kraftigare framhållas. Nu ha vi i stället blott den obegripliga föreskriften, att han skall övervaka efterlevnaden av »bestämmelser om förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap».

Om 3 § vore väl mycket att säga, men jag får, herr talman, för att mitt anförande icke må blifva alltför långt, inskränka mig till att påpeka, att enligt motiveringen — och det är en sak, som också nu understrukits av statsrådet och chefen för justitiedepartementet — även de strategiska och taktiska ärendena skola vara undandragna militieombudsmannens tillsyn. Den ändring, som är företagen av lagutskottet i formuleringen av denna paragraf, torde endast vara en förbättring.

Avfattningen av 5 § giver mig osökt anledning att framhålla, att vederbörande militära tjänstemäns, särskilt befälhavares ställning till militieombudsmannen är alldeles oklar. En krigsman kan ju omöjligen ställas under befäl av militieombudsmannen. Men i vad mån är han då, när hans ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, skyldig att hörsamma denne militieombudsman? Detta är en fråga, som det till förekommande av konflikter skulle vara av en väsentlig betydelse att få utredd och besvarad.

Jag övergår nu till den sista punkten, som jag funnit anledning att beröra, nämligen 9 §. Däri säges bland annat, att militieombudsmannen bör »äga tillgång till alla domstolars, ämbetsverks samt ämbets- och tjänstemäns protokoll och handlingar». Här möter oss en ytterst betänkelig föreskrift. Man har visserligen sagt mig, att dessa ordalag möjligen skulle kunna tolkas så, att militieombudsmannen icke ägde tillgång till alla domstolars, ämbetsverks samt ämbets- och tjänstemäns *alla* protokoll och handlingar, således icke till de hemliga. Men enligt den kungl. propositionen är det alldeles tydligt och klart, att meningen är, att militieombudsmannen skall äga tillgång jämväl till alla hemliga handlingar. Häremot anser jag mig böra inlägga en den kraftigaste gensaga. Så får icke bliva förhållandet, jag skall be att få belysa detta mitt påstående med några få ord.

Det gives ärenden av teknisk natur, som äro sådana, att, då t. ex. vederbörande myndighet mottager konfidentiell beskrivning på materiell, som skall beställas, den måste förbinda sig att icke för någon yppa densamma rörande bestämmelser. Skall det göras undantag för militieombudsmannen, eller huru skall man därvidlag bära sig åt? Det gives vidare tekniska föreskrifter, särskilt hemliga chiffer, som hållas så strängt hemliga, att icke någon annan än den, som måste i sin tjänst begagna dem, får taga del därav. Vidare gives handlingar i strategiskt hänseende, som hållas ännu mer hemliga, så hemliga att, om jag icke misstager mig, en del av dem icke ens visas av vederbörande general- eller marinestabschef för vederbörande chefer för lant- eller sjöförsvarsdepartementet. Det skulle ju för övrigt under krigstid kunna gives handlingar av sådan natur, att vederbörande befäl-

havare finner det absolut nödvändigt, att dessa icke komma till någon annans kännedom än hans egen och deras, för vilka de äro avsedda. Jag kan för min del icke finna, att det skulle vara någon olägenhet, om bestämmelserna rörande hemliga handlingar gjordes likadana, som de, vilka för närvarande gälla beträffande civilkommissionen, med andra ord, att för varje gång militieombudsmannen behövde få tillgång till någon hemlig handling det erfordrades Kungl. Maj:ts tillstånd för honom att få taga del av densamma. Vilka rent av fruktansvärda konsekvenser som denna bestämmelse i förening med föreskrifterna i 1 och 2 §§ skulle kunna medföra, vill jag till slut endast med ett litet exempel söka klargöra. Militieombudsmannen infinner sig en vacker dag hos högste befälhavaren över en häravdelning. Med den maktfullkomlighet instruktionen tilldelar honom och med den obegränsade tillgång han äger till alla hemliga handlingar, begär han att få läsa högste befälhavarens hemliga instruktion. Och när han läst den, säger han: Jag skall visst inte lägga mig i det militärtekniska, således ej i edra taktiska och strategiska dispositioner, men jag är kommen för att å riksdagens vägnar tillse, att ni fullgör edra ämbetsplikter i allmänhet, och särskilt att ni vårdar materiellen enligt gällande bestämmelser samt icke överanstränger de värnpliktige. Om det är *någonting* med befälhavaren, svarar han med att ofördröjligen nedlägga sitt befäl.

Även i andra avseenden skulle jag hava invändningar att göra mot föreliggande instruktionsförslag, men det sagda må vara nog. Jag tror mig med vad jag anført ha visat: att de åligganden, man vill pålägga militieombudsmannen, äro alltför mycket omfattande för att kunna nöjaktigt fullgöras av även den näst begärvade och insiktsfulle och med sundaste förnuft utrustade: att instruktionen i flera avseenden är obegriplig; att den i andra avseenden saknar erforderlig klarhet; att den icke innehåller i de sakkunnigas motivering antydda bestämmelser, som för vårt lands välfärd vore ytterst önskvärda, och att den följaktligen icke kan bli va till det gagn, nationen har rätt att fordra; samt att den tvärtom kan bli va till mycket stor skada, särskilt med hänsyn till disciplinen inom krigsmakten ävensom beträffande det nödvändiga hemlighållandet av ytterst viktiga och ömtåliga handlingar samt genom den farliga inblandning i befälhavares tjänsteutövning, som instruktionen rent av inbjuder till. Jag kan därför för min del icke finna det föreliggande instruktionsförslaget vara antagligt.

Mina herrar, framförallt böra vi väl, särskilt i dessa bistra tider, enigt och kraftigt och omtänksamt och målmedvetet eftersträva att göra vårt försvar så effektivt och uthålligt som möjligt och därvid nog undvika allt, som kan lända försvaret av vårt älskade fosterland till skada. Det här föreliggande instruktionsförslaget fyller efter min uppfattning icke måttet. Vi sila mygg och svälja kameler.

Herr talman, jag yrkar avslag å utskottets hemställan.

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

Greve Lagerbjelke: När meningarna i en fråga av så utpräglad politisk innebörd som denna varit så skiljaktiga, har sällan däraf framgått en, åtminstone formellt sett, så stor enighet. Jag vill erinra om att, när det vilande grundlagsförslaget förra året antogs, denna kammare fattade beslutet därom med den förkrossande majoriteten av 110 röster mot 9. De sakkunniga, vilka utarbetet det förslag till instruktion, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, avgåvo ett enhälligt utlåtande. Detta enhälliga utlåtande har sedermera med en mindre ändring, som åtminstone efter min uppfattning icke är saklig, gått igen i den Kungl. propositionen. Sedermera har lagutskottet med skiljaktighet av endast en ledamot, herr Lindhagen, tillstyrkt antagande av den kungl. propositionen, med några ändringar, som ur saklig synpunkt icke kunna anses hava någon verklig betydelse. När därför den föregående talaren yrkade avslag på den kungl. propositionen, kan jag, oaktat allt det allvar, jag vill nästan säga känsla, varmed han framförde sitt yrkande, icke gärna uppfatta detta annat än såsom en opinionsyttring. När jag med uppmärksamhet följt de skäl för avslag, vilka han nyss framburit, kan jag icke heller finna annat, än att de av honom uttalade farhågorna äro synnerligen överdrivna och även delvis beroende på missuppfattning av den kungl. propositionen. Innan jag ingår på bemötande av dessa hans anmärkningar, anser jag mig böra klarlägga och något erinra om tillkomsten av nu föreliggande förslag.

Den ursprungliga anledningen var den, att i och med de ökade bördor, som krävdes av vårt folk för försvaret, så väl ekonomiskt som rent personligt, det framträdde ett allmänt krav på folkrepresentativ kontroll. Och denna kontroll ansågs även utgöra ett led i den förra året antagna försvarsreformen, vilket även under förra årets debatt i denna fråga uttalades av chefen för justitiedepartementet. Men om nu både armén och flottan och särskilt befälet förtjäna allt förtroende, vilket även så varmt framhållits av departementschefen, har det dock varit inom stora kretsar av vårt folk en allmän föreställning, att detta förtroende skulle ökas genom en sådan folkrepresentativ kontroll, och likaså skulle den misstro, som onekligen på många håll förefunnits mot försvarsväsendet, utan tvivel komma att minskas.

Beträffande den lämpliga formen för denna folkrepresentativa kontroll har en sådan kontroll på sätt och vis redan funnits i civilkommissionen. Dess medlemmar hava visserligen tillsatts av Kungl. Maj:ten, men sammansättningen har varit sådan, — de hava varit medlemmar av riksdagens kamrar — att kontrollen nog sakligt sett kunnat sägas hava varit i viss mån folkrepresentativ. Jag vill nu icke taga någon ställning till civilkommissionen och dess verksamhet. Det är icke tid eller plats eller ens lämpligt att här ingå i någon kritik eller något omdöme om civilkommissionens verksamhet, men nog har det ändå varit så

många anmärkningar, att det icke kan anses vara lämpligt att låta den bibehållas. Ja, jag vill gå så långt, att jag påstår, att från håll där just motståndet rests mot militieombudsmansinstitutionen, civilkommissionens avskaffande ansetts såsom ett skäl för bifall till den nu föreliggande propositionen. Om man sålunda borteliminerar civilkommissionen, är det helt naturligt att anordna en befattning analog med justitieombudsmannens. Dennes verksamhet har under många år vunnit allmänt erkännande inom vårt land. Därom torde råda endast *en* mening, och ingen torde på allvar höja sin röst för denna institutions borttagande. Men det har sagts, att den goda verkan, som justitieombudsmansinstitutionen haft, berott på de förtjänstfulla innehavarna av befattningen. Då är väl det en naturlig konsekvens, som man drager härav, att man även bör skaffa förtjänstfulla innehavare av militieombudsmansbefattningen, och något annat har aldrig kunnat rimligen ifrågasättas. Det är mannen, som kommer att beklåda platsen, som betyder mer än instruktionen. Det kan, minst i detta sammanhang, komma i fråga att vilja nedsätta betydelsen av avfattningen av instruktionen och dess motivering; men det kan nog med ett visst fog erinras om, att när justitieombudsmansinstruktionen nyss här var föremål för överläggning det uttalades, att den praxis, enligt vilken justitieombudsmannen verkat, i visst avseende icke varit i överensstämmelse med hans instruktion.

Vad nu den kontroll beträffar, som skulle utövas av militieombudsmannen, skulle hans förnämsta uppgift vara att undersöka dels förvaltningen av de till försvaret anslagna medel och dels de värnpliktigas behandling och vård. Denna kontroll skulle av honom utövas vid den tillsyn, som åligger honom enligt 1 och 2 §§ i instruktionen. Vidare innehåller påföljande 3 § en viss restriktion, som skulle komma till användning vid tillämpningen av de två första paragraferna. Orsaken härtill angiver lagutskottet i ett förtydligande av militieombudsmannens uppgift. Han skall icke, såsom utskottet säger, »utan nödiga fackinsikter ingripa i lämplighetsfrågor av rent militär natur». Beträffande i övrigt avsikten och ändamålet med denna paragraf har departementschefen för en kort stund sedan så tydligt och klart utvecklat detta, att det torde för mig vara onödigt att därmed ytterligare upptaga kammarens tid.

Beträffande nu de detaljanmärkningar, som den föregående talaren gjort mot det föreliggande instruktionsförslaget, yttrade han först med avseende på 1 §, att det skulle åligga militieombudsmannen att utöva allmän tillsyn icke blott över lagars och författningars utan även över instruktioners efterlevnad. Beträffande anledningen härtill vill jag endast erinra om att det i den nu gällande instruktionen för justitieombudsmannen talas om lagars, författningars och instruktioners efterlevnad, och det har icke synts förefinnas anledning att här göra någon ändring.

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.
(Forts.)*

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

Samma erinran kan göras mot den föregående talarens anmärkning om att instruktionsförslaget innehåller bestämmelse om att militieombudsmannen skulle ingripa, där någon underlåter att fullgöra sin ämbetsplikt. Det är bokstavligen samma ord, som återfinnas i den nu gällande instruktionen för justitieombudsmannen.

Vad angår 2 §, gjorde den föregående talaren anmärkning mot uttrycket, att militieombudsmannen skulle övervaka efterlevnad av bestämmelserna om deltagande i de för krigsmakten anordnade utbildningskurser, och frågade: vad ligger där bakom? Och han uttalade vidare, att genom denna befogenhet för militieombudsmannen disciplinen skulle löpa fara att undergrävas. Jag kan icke dela denna hans uppfattning och vill utan vidare hänvisa till att, därest bestämmelser finnas i dessa avseenden, militieombudsmannen skall övervaka deras efterlevnad, antingen särskild föreskrift därom är intagen i instruktionen eller icke.

Beträffande vidare den föregående talarens anmärkning mot de använda ordlagen i samma 2 §, att militieombudsmannen skulle övervaka efterlevnaden av bestämmelser om underhåll och vård av materiel ävensom bestämmelser om förråd, utrustning och dylikt, som avse krigsberedskap, vill jag, då han förklarade sig icke kunna förstå, vad som menas med ordet *krigsberedskap*, hänvisa till att detta uttryck bokstavligen användes i den kungl. proposition, som låg till grund för det förra året, såsom vilande antagna grundlagsförslaget, och att där förekommer, såvitt jag förstår, ett tydligt klarläggande av vad därmed avses. Jag vill även erinra om, att dessa bestämmelser äro avsedda att utgöra motsvarighet till vad i detta avseende ålegat civilkommissionen och intagits i instruktionen för denna.

Vad angår den föregående talarens anmärkning mot 9 § om risken av att militieombudsmannen skulle äga taga del av alla hemliga handlingar uttalade han sin oro för de mest fruktansvärda konsekvenser av denna militieombudsmannens rätt. Utan att kunna dela farhågorna i detta avseende, då man väl får utgå från att till militieombudsman icke väljes annan person än den, för vilken man kan hysa fullaste och bästa förtroende, vill jag här inskränka mig till att erinra om att hans rätt därutinnan, efter den utredning, som gjorts av de sakkunnige och gillats av departementschefen, vilar på bestämmelser i gällande grundlag och därför icke nu åtminstone kunna bliva föremål för någon ändring.

Beträffande till sist den föregående talarens slutyckande vill jag till en början erinra att, när han såsom ett skäl för att icke antaga det nu föreliggande förslaget anförde, att i intet främmande land någonstades finnes någon militieombudsman, han underlät att nämna, att det icke heller i något annat land finnes någon justitieombudsman; och när justitieombudsmansinstitutionen verkat såsom den gjort, lär ingen fara föreligga, såsom den föregående talaren framhöll, att här instifta en med densamma så jämsides varande analog institution.

Jag kan icke heller i övrigt finna, att den kritik, som av den föregående talaren gjorts såväl mot den principiella innebörden av instruktionen som mot detaljbestämmelserna, kan berättiga till den oerhört skarpa förkastelsedom han fällde över det föreliggande förslaget, utan tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.
(Forts.)

Herr Hjärne: När jag nu anser mig böra yttra några ord med anledning av förslaget till militieombudsmannens instruktion, skulle jag visserligen kunna inskränka mig till att i allo instämma i vad herr Wrangel har anfört, och jag måste bekänna, att de invändningar, som av den närmast föregående talaren, greve Lagerbjelke, framställts mot hans kritik, icke på mig gjort något särdeles övertygande intryck. Särskilt måste jag säga, att den parallellism, som greve Lagerbjelke uppdragit mellan militieombudsmannens och justitieombudsmannens funktioner, snarare synes mig vara komprometterande för justitieombudsmannen än på något sätt rekommenderande för militieombudsmannen.

I den förste talarens övertygande granskning har ju äntligen den militära sakkunskapen kommit till den sin rätt, som varken regeringen eller lagutskottet kan sägas ha tillgodosett. För så vitt man får döma av det till den kungl. propositionen bifogade utdraget ur statsrådsprotokollet, har Kungl. Maj:t icke hänskjutit ärendets grundligare utredning till vederbörande militära myndigheter. Det heter nog, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet företagit en »gemensam beredning med chefen för lantförvarsdepartementet och chefen för sjöförvarsdepartementet», men om denna berednings egentliga förlopp förmåles ingenting, enkannerligen ingenting om de rent militära motiv, som föranlett i synnerhet statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet såsom själv fackman inom sitt förvaltningsområde att tillstyrka den nu föreslagna nya »*allmänna tillsynen*» över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel». Lika litet har statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet funnit sig böra utveckla dessa sina fackmannamässiga motiv i något särskilt anförande till statsrådsprotokollet, utan han har nöjt sig med en rent formell anslutning till statsrådets och chefens för justitiedepartementet likaledes väsentligen formalistiska uttalande i ämnet.

Dessa brister i ärendets sakliga utredning ha ingalunda blivit fyllda från regeringens sida, genom valet av de förtroendeman ur riksdagen, som tillkallats för att biträda vid förslaget utarbetande, ehuru dessa förtroendeman här och där i de föreliggande handlingarna, ovisst på vilka andra grunder än de av statsrådet och chefen för justitiedepartementet åberopade partirepresentativa skäl, tituleras »sakkunnige» i något slags särskild mening.

Av lagutskottets utlåtande framgår ej heller, att dess leda-

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.*

(Forts.)

möter för sin del på minsta sätt funnit sig vara i behov av verklig sakkunnig medverkan, som i detta fall ju måste sökas framför allt utanför de civila intressenas och uppfattningarnas kretsar. Det lär dock ej med framgång kunna bestridas, att den speciella organisationen av detta nyuppfunna allmänna tillsyns- ämbete på det allra närmaste sammanhänger med värden om hela vårt försvarsväsens effektivitet. Det har därför varit i högsta grad önskvärdt, för att ej säga oundgängligt, att riksdagen, när ett sådant för varje modern härordning, till och med i republikanska och parlamentariskt styrda stater, fullkomligt främmande civilt och folkvalt eller »folkrepresentativt» tillsyns ämbete nu ovillkorligen skall upprättas just hos oss och just i dessa ödes- digra krigstider — det hade varit oundgängligt, att riksdagen då åtminstone, vid frågans i själva verket slutgiltiga behandling, haft till sitt förfogande all den sakkunniga upplysning, som under eget fullt ansvar kunnat övertyga oss om nödvändigheten att för vår del åtaga oss ansvaret för ett beslut av sådan betydelse för fosterlandets försvar.

Det är ej tillräckligt, att vi blott så där i allmänhet under- rättas därom eller lugnas därmed, att den sålunda i sina befogen- heter genom instruktionen begränsade eller kringskurne militie- ombudsmannen knappast torde bliva i stånd att tillfoga förs- varsväsendet något väsentligt avbräck, att han tvärtom blott och bart genom sin tillvaro skulle liksom avvärja de försvars- olustiga stämningar, som uppammats inom åtskilliga okunniga folkhopar under vår hundraåriga fred genom oavslätligen närda fördomar och beskedligt tolererade agitationer. Man synes lik- som vilja inbilla oss, att ett rätt förtroende till vårt försvar skall uppväxa hos vårt folk i följd av inrättandet av sådana institutioner, som grunda sig på det oberättigade misstroendet till vårt försvarsväsen och dess organ. Till sådana försäkringar eller förespeglingar kunna de, som allvarligt nitälska för vårt försvars kraftiga utveckling, omöjlig fästa någon tillit. Den erfarenhet, som vunnits under och genom civilkommissionens re- dan tämligen långvariga verksamhet, har också i sanning be- kräftat våra farhågor i detta avseende, och det finnes icke det minsta skäl att antaga, att den grundlagsfäste militieombudsman- nen, såsom hans verksamhet kommer att gestalta sig med ledning av den föreslagna instruktionen, skall visa sig bättre ägnad än civilkommissionen att bidra till utrotandet av de fördoms- fulla misstankarna mot vårt försvarsväsen.

Vi måste därför fordra någonting mera än blott sådana för- modade negativa förtjänster, som åberopas till militieombuds- mannens förmån. Vi måste fordra, att det från sakkunnigt håll verklig uppväxa, att ett dylikt civilt kontrollämbete är nöd- vändigt för att hålla vårt försvarsväsen i full kraft, att de mili- tära myndigheterna icke förslå att på egen hand, utan sådant främmande biträde, övervaka tillbörlig disciplin, ordning och ekonomi inom deras eget förvaltningsområde. Något slags försök

att uppvisa vad man för sådana positiva ändamål har att vänta av militieombudsmansinrättningen har aldrig hittills förekommit. Och allra minst giver i detta avseende den föreslagna instruktionen någon tillfredsställande vägledning, i all synnerhet icke efter den uttömmande kritik, som ju här blivit framlagd av en bland denna kammars fullt sakkunniga ledamöter.

Under sådana omständigheter, herr talman, skulle jag, som sagt, allenast ha att förena mig med honom i hans yrkande. Jag tillåter mig likväl att därjämte, från min ståndpunkt, utdraga av hans anförande den oavvisliga konsekvens, som för mig är framför allt den bestämmande i denna fråga.

Sedan det av herr Wrangel blivit på ett oemotsägligt sätt ådagalagt, att bestämmelserna i instruktionsförslaget 2 § måste leda till militieombudsmannens obehöriga ingripande i rent militära angelägenheter och uppgifter, synes mig därav följa, att förbehållet i 3 §, även med de av utskottet föreslagna ändringarna i ordalagen, saknar all verklig förbindande och garanterande betydelse. Det kan icke hjälpas, att militieombudsmannens »tillsyn» över försvarsväsendet alltid, såsom instruktionen för övrigt är avfattad, måste löpa fara att obehörigen inblanda och tillämpa vad som i förslaget kallas »militärtekniska synpunkter» och att sålunda inverka störande och förvirrande på försvarsverkets sunda utveckling.

Jag vill också för min del tillägga, att särskilt en punkt i instruktionsförslaget är så formulerad, att militieombudsmannen dessutom lätt kan komma i konflikt med själve justitieombudsmannen, ur vars verksamhetsområde hans eget, enligt vederbörandes uttryckliga förklaring, skall föreställas vara en »utbrytning». Det heter nämligen i 1 §, stycket 2: »Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som militieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan även mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.» Skulle alltså militieombudsmannen finna någon civil ämbetsman eller myndighet hava i något avseende vållat försvarsväsendet någon skada, äger han mot denne ämbetsman eller denna myndighet ingripa endast i det fall, att han tillika och i första hand för samma åtgärd finner sig kunna ingripa även mot någon militär ämbetsman eller myndighet. Han måste då ovillkorligen söka sak med den senare för att kunna komma åt den förra. Om nu t. ex. det skulle visa sig, att järnvägsstyrelsen eller någon av dess underordnade vid något tillfälle på ett skandalöst sätt försummat att vid trupptransporter låta ordentligt uppvärma järnvägsvagnarna, så att åtskilliga värnpliktige till följd av dylik försummelse tagit skada till hälsa och liv, då kan militieombudsmannen icke ingripa mot denna civila plikt-förgätenhet, utan att han tillika i första hand ingriper mot någon

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.
(Forts.)*

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.
(Forts.)

militär myndighet, vilken som helst. Skulle det sedan vid närmare undersökning ådagaläggas, att ifrågavarande militär varit helt och hållet oförvitlig eller t. o. m. gjort sitt bästa att avstyra oskicket genom framställningar till de civila vederbörande, huru skall i sådant fall militieombudsmannen äga att förfara? Kan han i sådant fall fullfölja åtalet mot järnvägsstyrelsen, t. ex. ensam eller skall han överantvaras dess beteende till justitieombudsmannens beivrande; och hur kan man då vara förvissad därom, att justitieombudsmannen delar militieombudsmannens åsikt om vad som i målet förekommit och eventuellt bör åtalas?

Hela detta system med folkvalda eller s. k. »folkrepresentativa», från den egentliga statsförvaltningen skilda åklagare — ett system, som nu skall utvidgas genom militieombudsmannskapet och som helt visst torde komma att ytterligare utvidgas och utvecklas — anser jag vara en antikvit, vars oförenlighet med en verkligt modern statsstyrelses grundsatser och livsvillkor ingalunda överskyles genom att man åberopar förment »rationella» svenska traditioner. Förvaltningens sanna effektivitet främjas bäst genom dess organisation och kontroll inom eget område, genom ett enhetligt och sakenligt verkande arbete inom dess olika grenar under en stark och sammanhållande regeringsmakt, som står oberoende av ett mer eller mindre dilettantiskt ingripande från sådana håll, där de skiftande folkmeningarnas tryck alltför lätt kan göra sig gällande utan hänsyn till rikets och särskilt dess försvars sannskyldiga krav.

Jag kan därför icke annat än beklaga och djupt beklaga, att regeringen redan från början trott sig kunna befrämja försvarsfrågan genom sitt förslag om militieombudsmansämbetet, och än mer beklagar jag, att regeringen alltjämt, trots de genomgripande förändringar, som vårt lands såväl yttre som inre läge sedan dess undergått, trott sig ändå böra fasthålla detta förslag i det skick, som ifrågavarande instruktion utvisar. Jag hoppas emellertid, att de ledamöter av denna kammare, som förut trott sig underlätta en uppgörelse i försvarsfrågan genom att finna sig i denna nyskapade inrättning, numera, under så fullständigt förändrade omständigheter runt omkring oss, och sedan nu det föreslagna ämbetets egentliga innebörd blivit avslöjad genom det framlagda instruktionsförslaget, icke längre skola känna sig förpliktade att medgiva detta förslags upphöjande till formlig och för framtiden bindande lag.

Herr talman, jag yrkar alltså avslag å såväl den kungliga propositionen som utskottets hemställan.

Friherre Gripenstedt: Jag instämde förra året med herr Hjärne i hans yrkande om avslag på den föreslagna institutionen.

Jag har således redan tillkännagivit min mening och kunde därmed låta bero. Men jag ber likväl att få för egen del säga några ord. Jag skall icke ingå i några detaljer med avseende å instruktionen — det är redan gjort — utan jag skall tala något om själva in-

stitutionen. Detta är måhända icke fullt formellt riktigt, då det nu endast är fråga om den framlagda instruktionen, men då jag kommer att yrka avslag på instruktionen anser jag mig kunna och böra tala om institutionen i dess helhet.

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieombuds-
budaman.*

(Forts.)

Att kontroll behöves på alla områden, såväl civila som militära, därom äro vi alla eniga, men varför skall det behövas en särskild, en extra kontroll på försvarsväsendet och på den militära personalen? Det förstår jag icke. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde i fjol, att det skulle vara för att höja folkets förtroende till försvarsväsendet etc., och det finnes nog även andra, som ha samma tanke som han därvidlag. Men jag tror, att detta helt säkert icke kommer att hålla streck.

När herr statsrådet i dag uttalade varma lovord om vårt befäl, hade han ovillkorligen rätt däri, och jag instämmer däri av fullt hjärta. Men varför då visa detta misstroende mot befälspersonalen till skada för försvarsväsendet i allmänhet? Icke må man tro, att misstroendet kommer att försvinna, eller att allting blir bra genom denna institution, som är baserad på misstroende. Vi skola göra oss rdda för på vad grund misstänkliggörandet mot försvarsväsendet och befälspersonalen vilar. Är det berättigat eller icke? Jag tror det icke, och herr statsrådet tror det icke heller. Nej, det kommer nog i främsta rummet från den antimilitaristiska agitationen och dess hänsynslösa tillvägagångssätt, och det finnes nog en hel del medlöpare på annat håll, som medvetet eller omedvetet gå samma vägar. Tror man nu verkligen, att genom införande av en sådan här institution som militieombudsmannen skvallertrafiken och klagomålen komma att hävas? Nej, förvisso icke. Benägenheten att klaga och åtalslusten komma nog att finnas kvar, och kanske uppmuntras, ty det är ju icke någon risk, åtminstone i regel ingen risk, för den, som gör en anmälan, även om den är aldrig så obefogad. Det högsta, som kan inträffa, är ju, att anmälan icke föranleder till någon åtgärd, och att papperen stanna på militieombudsmannens expedition, såsom de hittills gjort hos civilkommissionen. Vad är då vinnnet med detta annat än att den, som blir anmäld, ofta mer eller mindre utsättes för obehag.

För övrigt skall kontroll, för att vara till gagn, vara saklig och icke blott formellt juridisk, vilket militieombudsmannens kontroll, enligt min uppfattning, kommer att bliva. På det militära området hör kontrollen utövas av det högre militärbefälet. Utgöres detta av fullt lämpliga och för platserna kompetenta personer, blir knappast någon annan kontroll behöfvig. Är så icke fallet, kan militieombudsmannen icke vara till någon hjälp, och han lär icke vara ägnad vare sig att bedöma befälspersonernas kompetens i detta fall eller att föreslå några ändringar. Lika litet som civilkommissionen.

Vad som nu i allmänhet brister här i Sverige på alla områden är initiativ och handlingskraft samt samarbete. Detta kommer icke att hjälpas genom en ny juridisk kontrollanstalt över försvarsväsendet. Tvärtom tror jag, att en sådan kommer att uppmuntra ett fel, som i allmänhet förekommer här i landet, nämligen det, att på bekostnad av realiteterna lägga huvudvikten på den juridiska oåtkomligheten och, då

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

det talas och skrives, skapa kryphål för att slippa stå ansvar. Jag tror verkligen man kan säga, att detta är ett allmänt åskådningssätt här.

Vad beträffar de civila administrationsgrenarna, är det bedrövligt, om där förekomma skrivelser och utlåtanden i för stor mängd — det klagas allmänt däröver — men risken är där icke så stor, som på det militära området, att gå samma långsamma vägar. På det militära området kräves beslutsamhet och att var och en står för sina ord och åtgärder. Disciplin och militär anda komma icke att vinna på militieombudsmannen.

Nu är jag således, som sagt, redan principiellt emot hela denna institution, men än mer är jag det i närvarande stund. Sverige har hittills, då nästan hela Europa står i krig och lågor, kunnat hålla sig neutralt och en allmän önskan är, att det skall fortfara därmed, men vem kan garantera att så sker. Om vi skulle komma i svårigheter, krig eller mobilisering eller sådant, tror någon, att det då är fördelaktigt med en sådan paralyserande institution, som denna militieombudsman kommer att bli. Jag vill därför göra den frågan: skall, om det blir krig, militieombudsmannen fortfara att agera, eller blir hans funktion försatt ur verksamhet i en sådan tid? Det skulle vara intressant att veta detta. Skall han vara en sådan övervakande kommissarie under krigstid, då beklagas jag.

Jag yrkar avslag.

Herr Cla son: Jag har begärt ordet endast för att yttra mig om en detalj i förslaget, ett yttrande som jag för övrigt kunnat avgiva även då justitieombudsmannens instruktion förelåg, enär det rör även denna.

Jag måste nämligen ställa mig något tvivelsam gent emot riktigheten av den grundlagstolkning beträffande rätten att taga del av hemliga handlingar, som ligger bakom lagutskottets förslag. Saken är ju den, att regeringsformen stadgar rätt för justitieombudsmannen — och om detta vilande förslag antages, även för militieombudsmannen — att, då hans ämbete det kräver, taga kännedom om alla ämbetsverks protokoll och handlingar. I tryckfrihetsförordningen stadgas däremot vissa bestämda undantag från den allmänna regeln, att ämbetsverks handlingar skola vara offentliga. Nu anser lagutskottet förhållandet mellan dessa båda stadganden vara, att vid konflikt dem emellan det förra skall ha företräde. Justitieombudsmannens och militieombudsmannens rätt att få tillgång till handlingar skulle innebära, att de i tryckfrihetsförordningen bestämda undantagen beträffande vissa handlingars offentlighet icke vore för dem tillämpliga. Tryckfrihetsförordningen, så är resonemanget, avser endast handlingars tillgänglighet för allmänheten, men i regel icke handlingars tillhandahållande för den i andra grundlagsbestämmelser anordnade offentliga kontrollen.

Det är mot denna åtskillnad jag för min personliga del måste ställa mig något tvivelsam, och jag vill påpeka, att även från annat håll saken understundom icke ansetts klar. Detta framgår bland annat av vad som passerade vid 1896 års grundlagsändring rörande

mobiliseringsplaner. Då man nämligen därvid, låt vara med viss tvekan, i tryckfrihetsförordningen insatte en bestämd bestämmelse om rätt för vissa av dessa kontrollmyndigheter, att, trots den allmänna regeln om vissa handlingars hemlighållande, i allt fall utbe-komma dem, visar detta, att man icke allmänt erkände den nämnda åtskillnaden.

Ehuru jag således för min del hyser detta tvivelsmål, vill jag icke urgöra denna min ståndpunkt så, att jag skulle vilja på denna punkt framställa ett ändringsyrkande. Men jag har icke kunnat undertrycka mina tvivel, för att icke genom min tystnad giva någon anledning att tro, att utskottets doktrin skulle vara alldeles motsä-gelselös.

Herr Thyrén: Ehuru jag hyser starka betänkligheter i samma riktning som de av herrar Wrangel och Hjärne samt fri-herre Gripenstedt uttalade, skall jag likväl icke instämma med dem, då jag antager, att militieombudsmansinstitutet kan ha, mer eller mindre uttryckligt, spelat en roll av kompensation vid det liberala partiets anslutning till försvarsreformen sistlidne riksdag, och då jag gärna vill hoppas, att detta institut skall i någon mån uppfylla sitt ändamål att motverka den s. k. försvarsolust, som ännu kan finnas kvar eller senare kan komma att framarbetas. Men jag kan icke underlåta att på förekommen anledning till protokollet uttrycka två speciella önskingar, som jag gärna skulle vilja kalla förviss-ningar och med vilka jag icke åsyftar några personliga angrepp; den ena, att det aldrig må någonsin förekomma, att militieombudsman-nen uti de slut, vartill han kommer, låter ens i ringaste mån be-stämman sig av, mycket mindre uttryckligen åberopa såsom skäl, att pressen här eller där säger så eller så om den eller den; den andra, att det icke heller någonsin må förekomma, att i riksdagen — vad som nu än må ske inom partiernas slutna krets — det åberopas så-som argument vid riksdagens ställningstagande till militieombuds-mannens verksamhet, att han är vare sig riksdagskamrat eller parti-vän.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Kjellén: Jag var i fjol reservant vid detta grundlags-förslag, men av sjukdom hindrad att då yttra min mening. Jag ser däruti en ytterligare anledning för mig att nu taga till orda, ehuru jag egentligen ämnat göra detta på ett senare stadium.

Förändrade tidskiftningar utanför våra väggar giva för var och en som har ögon att se anledning att ännu en gång betänka det steg riksdagen nu går att taga. Ehuru mycket redan talats i ämnet, torde jag dock möjligen här kunna ha ett och annat nytt att andraga.

Hela denna reform synes mig vara på ett obehörigt ensidigt sätt lancerad i Kungl. Maj:ts proposition sistlidne år. Den startades nämligen för att vara till en lättnad i justitiombudsmannens börda. Jag vill nu icke gå in på den frågan huruvida denne ämbetsman själv gjort sin börda tyngre än den behövde vara, men man har

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.
(Forts.)*

*Förelag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsmän.
(Forts.)*

glömt det frivilliga uppåd, som ligger i tidsandan och kommer till synes i pressen, hela denna långa utveckling till att sätta ämbetsmännen i »glashus», allt ägnat att lätta justitieombudsmannens börd, så att det väl förefaller, som vi icke skulle behöva placera någon stödjekamrat vid hans sida.

Även jag utgår ifrån att det här gäller någonting, som ej återfinnes inom andra stater, ett »unicum». Man svarar: men vi ha ju redan förut ett sådant unicum i den nämnda justitieombudsmansinstitutionen. Nåväl, men därtill gives dock en speciell anledning i vårt samhällsskick, i den hos oss, i olikhet mot hos andra nationer, gällande rättsgrundsatsen, att en enskild person ej äger åtala ämbetsmän för fel i deras ämbetsutövning. Därför är det också för oss en ren teknisk nödvändighet, att här finnes en institution, som kan stå de enskilde till tjänst. Detta täcker alltså ingalunda den frågan, om vi böra etablera ytterligare en dylik ämbetsman och alltså hålla oss med tvenne utav samma beskaffenhet, justitieombudsmannen och militieombudsmannen. Dessa båda finnas i alla händelser icke i något annat land.

Om nu detta skall vara en egendomlighet för vårt land, så må väl frågas: äro då våra militärer sämre än alla andra militärer i världen, då de skola ha över sig en särskild kontroll, som annorstädes visat sig obehövlig, eller är vårt folk ömtåligare i fråga om militärtjänsten än alla andra folk i världen, eftersom man önskar en dylik kontroll? Vad det första alternativet beträffar vill jag med glädje taga fasta på justitieministerns yttrande, då han med sin auktoritet gick i borgen för att våra militärer ej stå lägre i avseende å pliktutövning än andra länders. Då måtte det senare antagandet innebära den rätta förklaringen. Det är ju också så att man knappast har annat skäl att gå ut ifrån än just detta: »försvarsolusten» i vårt land, det rådande missnöjet och misstroendet, och man förebär, att det skulle vara till försvarets verkliga fördel, om detta missnöje på något sätt kunde hävas, varvid man då funnit den föreslagna utvägen vara att rekommendera såsom alldeles särskilt effektiv. Det är emellertid på den punkten åskådningarna skära sig och synas oförsonliga. Åtskilligt har redan yttrats om den saken, men jag skall ändå be att få göra den gällande i en starkt understruken synpunkt.

Man betraktar antimilitarismen här i landet såsom en skugga, vilken kastats av militärerna själva, en skapelse av militära missgrepp. Jag står icke här för att i någon mån försvara dylika missgrepp eller förneka, att sådana kunna förekomma, men jag vill i motsats häremot säga, att antimilitarismen icke är ett elakt följdfenomen, utan en självständig rörelse, den där för sina egna ändamål vill underminera det gamla samhällets starkaste värn inåt. Denna rörelse begagnar sig nu av befällets verkliga eller förmenta fel, blåser upp dem till orimliga proportioner och spekulerar således i vår anti-byråkratiska tidsanda för egna bedrövliga syften. Och så finner den beskedliga hjälpare hos dem, som icke inse detta atentat mot samhällets livsnervar eller blunda därför och därigenom, utan att vilja det eller veta det, i praktiken underhjälpa den sam-

hällsfientliga propagandan. Allt detta tal om folkförtroende blir blott en mask, bakom vilken fientliga krafter arbeta på samhällets undergrävande. Vi se, att det står dåligt till med disciplinen här i landet. Ja, mina herrar, får det fortgå som hittills, finnes det snart icke militär disciplin här i Sverige annat än hos antimilitarismen! Och nu äro vi dock färdiga att gå vidare på den farliga kontrollens bana likt alkoholisten, som ej vet av någon annan bot än mera alkohol, vi äro på väg att skapa en direkt kanal för att *uppsamla* missnöje, och vi söka binda för våra ögon och söva in oss med den tanken, att denna kanal skall lyckas *avleda* missnöjet! Vi kalla det militieombudsman, men fråga är om icke det rätta namnet är *anti-militieombudsman!*

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.*
(Forts.)

Om vi nu i praktiken tänka oss denne nye funktionär, så måste han vara mycket duktig för att kunna försvara sitt raison d'être. Han måste vara duktig för att icke bliva efter sin kamrat, justitieombudsmannen, av vilken han stimuleras. Två dylika bliva tio gånger värre än en, just i följd av den stimulerande konkurrensen dem emellan.

Det är ju så, att i mera än hundra år staten uti dess olika ingredienser, konungamakten, armén och ämbetsmänn-n. fått uppträda som svarande gent emot individen såsom kärande, och så ha vi oupphörligt gått fram i den riktningen att underhålla denna individualism, utan att se till i vad mån den kunnat vara berättigad eller för samhället skadlig, och drivit den alltmera ut i självsvald. Emellertid har ute i världen gått upp en ny tid, då de krafter, som skapat staten, alltmer kommit till heders, och aldrig förr har man såsom nu lärt inse, huru nödig disciplinen är för att trygga det bestående. Så ha ordning och plikt känsla ånyo kommit till sin rätt. De kollektiva krafterna ha visat sig absolut nödvändiga, så snart det verkligen gäller. Men under denna tid äro vi här i Sverige åter i färd med att taga ett initiativ i den gamla individualismens antistatliga riktning och giva vika för folkstämningar, som peka däråt. Landet väntar på en fast beslutsamhet och en stark vilja, som ej faller undan för en missriktad folkopinion. åtminstone ej utan att undersöka, i vad mån den kan vara statsfientlig. I dess ställe få vi en militieombudsman.

Detta är, synes mig, en fullständig motsägelse mot vårt beslut av fjolåret, försåvitt det skall uppfattas som förbundet med nödvändigheten att införa den ifrågavarande institutionen. Vi ha skapat åt oss ett nytt försvar, och vi äro oändligen tacksamma mot dem som därtill bidragit, vi ha lyckats höja det i kvantitativt avseende, men nu gå vi att försämra dess kvalitet, vi taga tillbaka med ena handen vad vi givit med den andra, vi göra vårt statsskepp i detta hänseende likt det fartyg, som gick på Afrika med missionärer såsom passagerare och avgudabilder som frakt.

Jag vet att min röst betyder lite här, men jag vill dock, när jag lämnar denna riksdag, göra det i medvetandet att hava motsatt mig det olyckliga beslut, som riksdagen nu går att fatta.

Herr Alexanderson: Jag har blivit uppkallad närmast

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Forts.)

av en liten anmärkning av herr Clason på sidan av den egentliga diskussionen, rörande Kungl. Maj:ts och lagutskottets uttalade uppfattning om militieombudsmannens rätt att taga del av hemliga handlingar. Herr Clason fäste sig vid ett uttalande i utskottets utlåtande på sid. 10 och tolkade detta så, att utskottet skulle hava sagt, att i händelse av en konflikt mellan å ena sidan de stadganden i tryckfrihetsförordningen, som tala om handlingars hemlighållande och å andra sidan de stadganden grundlagen giver rörande kontrollerande myndigheter, dessa senare stadganden borde tillmätas avgörande betydelse. Jag tror icke, att utskottet velat se saken på det sättet; utan utskottet har nog uppfattat den så, att här icke föreligger någon konflikt. I tryckfrihetsförordningen äro nämligen dessa stadganden rörande handlingars hemlighållande avfattade såsom undantag från den regel, som säger, att vem som helst av den svenska allmänheten skall hava tillgång till allmänna handlingar; och dessa undantagsstadganden giva alltså icke vid handen någonting mera, än att handlingarnas utlämnande till allmänheten är förbjudet. Rörande den frågan återigen, huruvida förvaltningsmyndigheter och förvaltningen, kontrollerande myndigheter äga taga del av dessa handlingar, därom har man icke att söka ledning uti tryckfrihetsförordningen, utan därpå har man att söka svaret dels av sakens egen natur och dels av innehållet i dessa grundlagsstadganden om kontrollen; och låt mig tillägga, att även om de kontrollerande myndigheternas uppgift skulle vara dem given genom en annan lag än grundlag, jag från den ståndpunkt, jag nu försökt utveckla, icke kan finna annat, än att det är fullkomligt riktigt och naturligt, att dessa handlingar skola ställas till vederbörande kontrollmyndighets disposition. Med en annan åsikt kommer man i själva verket till det orimliga resultatet, att innebörden av att en handling är hemlig skulle vara den, att den myndighet, i vars vård handlingen närmast är anförtrodd, icke vore berättigad att utlämna den åt andra myndigheter, som likvisst i och för sin ämbetsutövning hade behov av densamma. Detta om detta.

Beträffande själva den strid, som i avseende å instruktionen och de olika stadgandena i densamma här förts, skall jag be att, medan jag nu har ordet, få något yttra mig.

Jag förstår ju väl, att det skenbarligen mycket starka motstånd, som här rests från en rad talare, icke är att fatta såsom ett allmänt uttryck inom denna kammars höger för någon avsikt att rösta mot förslaget. Vad vi fått bevitna är väl snarare en vanmäktig böljas skum. Jag skall icke för min del på något vis yttra mig emot den helt naturliga känsla, som bragt de sista ståndaktiga att protestera mot det beslut, som här kommer att fattas. Det kunde däremot kanske vara ett tillfälle att vinna litet bättre förståelse för det naturliga hos ett fenomen, som så ofta framträtt på ett helt annat håll inom riksdagen, nämligen att känslan av vanmakt att åstadkomma något i den

riktning man själv anser önskligt ifråga om statens angelägenheter utlöser sig i ord och strömmar av ord, när den icke kan få utlopp i en befriande handling!

Men ett litet ord av herr Hjärne kan jag ändå icke lämna alldeles obesvarat. Det väckte nog en viss förvåning, för att icke säga sensation, kammaren runt, då herr Hjärne började sitt anförande med att *till alla delar* instämma i herr Wrangels anförande. Men jag erkänner, att fortsättningen av herr Hjärnes anförande i viss mån var ägnad att borttaga denna förvåning, ty det visade sig onekligen, att hans allmänna politiska uppfattning för närvarande är så långt avlägsen från dem som hyses av oss andra av skilda politiska partier, att denna hans så egenartade politiska ståndpunkt gott kunde väntas föranleda honom till ett uttalande sådant som det nyssnämnda. Jag för min del fick av herr Hjärnes anförande i dess helhet den slags sensation, som den professor Thyren en gång beskrev, att han fick, då han läste en viss avhandling, nämligen den man får, då man söker stående på huvudet betrakta ett välbekant landskap. Det moment i detta herr Hjärnes anförande, som jag skulle emellertid vilja peka på, hans yttrande, att nu äntligen vore genom herr Wrangels anförande *sakkunskapen* i denna fråga kommen till ordet. Detta yttrande är av ett visst intresse såsom en erinran om hur man på senare tider både inom och utom militärståndet börjat få en något egendomlig uppfattning om den rimliga räckvidden av den militära sakkunskapen. Såsom greve Lagerbjelke riktigt anmärkte, voro herr Wrangels anmärkningar mot instruktionen för militieombudsmannen, i den mån desamma icke utgjorde ett enkelt uttryck av avsky för hela institutionen, fullständigt ohållbara och endast ådagaläggande att, huru stora insikter den talaren än må hava på andra områden, de däremot icke räcka till att tolka en vanlig lagtext. Hans anmärkningar voro nämligen fotade dels på fullkomligt missförstånd av uttryckens verkliga innebörd och dels på förbiseende av de hänsyn, som måste tagas av den som författar en lag. Och det var i detta uttalande, som herr Hjärne i varje del instämde under åberopande av att sakkunskapen äntligen kommit till orda! Jag ber att häremot få säga, att enligt min och jag skulle tro samtliga juristers i kammaren åsikt — åtminstone deras, vilka följt med denna sak — det snarare var de båda herrarnas *samfällda sakkunnighet i juridiska ting*, som den gången förde ordet.

Herr Trygger: Då vi vid senaste riksdagen antogo till vilande det grundlagsändringsförslag, varigenom militieombudsmans-ämbetet skulle inrättas, förbehöll vi oss full frihet att granska den instruktion, som komme att framläggas, och förklarade vi, att på resultatet av denna granskning berodde, huruvida vi skulle låta saken gå vidare eller icke. Samtidigt är det ju uppenbart, att vi utlovade en i alla avseenden lojal granskning, och tillämpar man en

Förslag till
instruktion för
riksdagens
militieom-
budsman.
(Port.)

sådan på den instruktion, som av Kungl. Maj:t här framlagts, tror jag, att man har svårt att numera förkasta inrättandet av det ifrågasatt ämbetet. Åtskilliga anmärkningar kunna emellertid enligt min mening göras mot denna instruktion — jag tror, att herr Alexanderson var allt för överlägsen, när han bemötte föregående talare. Jag skall dock icke upptaga tiden med att gå in på den saken, men om man riktigt tolkar instruktionen, sådan den här föreligger, håller jag före, att militieombudsmannen kommer att i stort sett kunna verka på det sätt, man tänkte sig i fjol. Och jag anser icke, att vi äro på något sätt bundna av den tolkning av de särskilda paragraferna, som ifrågasatts här i dag, varken av de herrars tolkning, som yttrat sig för antagande av instruktionen, eller av deras, som kritiserat den. Jag anser icke heller, att man är bunden av motiven i den kungl. propositionen eller av utskottets motivering. Jag vill därvid särskilt fästa uppmärksamheten på frågan om de hemliga handlingarna. Anledning saknas att nu ingå i undersökning, huruvida herr Clasons betänkligheter äro riktiga, eller om herr Alexandersons självsäkra uppfattning är den rätta. Jag vill begränsa mig till att säga, att hela saken är en öppen fråga. Den är lika öppen, som den varit alltsedan i grundlagen inkommo bestämmelserna om justitieombudsmannens tillgång till domstolars och andra ämbetsverks protokoll och handlingar. För min del vill jag därför nu uttryckligen förklara, att frågan om vilka handlingar militieombudsmannen skall ha tillgång till, icke är avgjord varken genom utskottets motivering eller Kungl. Maj:ts uttalande, utan att det alltjämt tillkommer vederbörande att pröva den frågan efter grundlagens bestämmelser och sålunda utan varje annan bundenhet.

Efter detta ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr W r a n g e l: Endast ett par ord med anledning av det bemötande, jag fått av den näst siste talaren. Om jag skulle begagna mig av en sådan gottköpskvickhet som den, varmed han behagade sluta sitt anförande mot mig, skulle jag säga, att mitt intryck är det, att än mer svårt, än jag har att tolka lagtext, synes han ha att läsa svenska.

Men det var en annan sak, jag skulle vilja be att här få konstatera, och det är, att mina anmärkningar icke blivit gendrivna i någon enda punkt, utan blott med generella yttranden. Jag vågar därför påstå, att de faktiskt stå kvar.

Det är endast detta, herr talman, jag nu velat säga.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, så vitt anginge instruktion för riksdagens militieombudsman, samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan i detta hänseende; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen yttrade därpå, att kammaren torde finna, att genom dess beslut beträffande instruktionsförslagen utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan vore i sin helhet besvarad, vilket av kammaren bejakades.

*Förslag till
instruktion för
riksdagens
militiömbudsman.
(Forts.)*

Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande av rätt för kommun att tillerkänna innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag ersättning för mistad arbetsförtjänst m. m., dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgad befogenhet för landskommun att besluta om ersättning för utförande av kommunala uppdrag;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av motorcyklar för armén;

nr 21, i anledning av väckta motioner om anslag till centralstyrelsen för förbundet soldaternas vänner;

nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916 jämte i hit hörande ämne väckta motioner;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar m. m.; samt

nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till undersökning och upprättande av kostnadsförslag för järnväg från Hede kyrkoby till gränsen mot Norge;

bevillningsutskottets memorial nr 13, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om tullfrihet för avkokt silke, som ej inkommer i smärre, för detaljhandeln lämpade uppläggningar; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.;

nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt för vissa arrendatorer i Trollhättan att till bestämt pris inköpa sina arrenderade tomter;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Varbergs f. d. fästning tillhörande området; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Livregementets grenadjärers och Livregementets husarers förutvarande övningsfält Sannahed.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1,48 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
